

1.5. ПРОФЕСІЙНА (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА) ОСВІТА ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ РЕАГУЄ НА ВИКЛИКИ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN THE DNIPRO REGION RESPONDS TO LABOUR MARKET CHALLENGES UNDER MARTIAL LAW

Віктор Василенко

заступник директора Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області,
<https://orcid.org/0009-0008-9723-9646>
viktorvasilinenko@gmail.com

Viktor Vasylynenko

Deputy Director of the Training and Methodological Centre for Vocational Education in Dnipropetrovs'k Oblast,
<https://orcid.org/0009-0008-9723-9646>
viktorvasilinenko@gmail.com

Висвітлено практику проведеного методичною службою професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області аналізу ринку праці та його задоволення ресурсами закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Продемонстровано спроби реагування на ситуацію в умовах воєнного стану застосуванням сучасних оперативних дій навчальними закладами. Перелічено фактори, що стримують оперативність дій в умовах воєнного стану по задоволенню запитів роботодавців. Сформовано перелік проблем, які підлягають виконанню у вирішенні проблем економіки сьогодення.

The practice of analysing the labour market and its satisfaction with the resources of vocational education and training institutions by the methodological service of vocational education and training in the Dnipro region is highlighted. Attempts to respond to the situation under martial law by using modern operational actions by educational institutions are demonstrated. The factors hindering the efficiency of actions under martial law to meet the needs of employers are listed. The list of problems to be solved in solving the problems of the current economy is formed.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, ринок праці, мікрокваліфікація, дуальне навчання, навчальні структури.

Keywords: vocational education, labor market, micro-qualification, dual education, educational structures.

Третє десятиліття XXI ст. демонструє багато серйозних викликів в житті нашої країни. Найбільш вражаючим є повномасштабне вторгнення російського агресора на територію України. Оголошений воєнний стан став серйозним випробуванням для всіх сфер життя суспільства та його головного показника – економіки.

Зрозуміло, економіка може бути ефективною при якісному кадровому забезпеченні. Руйнівними в кадровому забезпеченні стали процеси переміщення працездатного населення територіями держави, виїзд за її кордони, залучення на оборону працюючих. Характерним

став процес релокації підприємств, що зумовило необхідність забезпечення працюючими на них.

Дніпропетровщина як промисловий регіон є провідним в економіці держави, та як прикордонний регіон відчув найбільше зазначених коливань. Характерним став прийом в області внутрішньо-переміщених осіб. Кожний сьомий житель області – представник переміщених осіб. На території області сконцентрувалась значна кількість релокованих підприємств.

Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області (далі – Центр) щорічно двічі станом на 1 січня та 1 липня аналізує стан ринку праці та співставляє результати з пропозиціями закладів професійної освіти по його задоволенню.

Цьогоріч Центром напрацьовано збірник на підставі опису відомостей Державної служби зайнятості, Національного агентства кваліфікацій, інституту професійних кваліфікацій, погляду Національного банку України, недержавних кадрових агенцій про ринок праці та роль професійної (професійно-технічної) освіти у його задоволенні.

За кількістю безробітних Дніпропетровська область займає перше місце в Україні. Зареєстровано 29,8 тис. осіб. Серед безробітних 78,4 % жінки, значна доля (2,4 тис. осіб) внутрішньо переміщені особи, 0,3 тис. – інваліди, більше ста – учасники бойових дій.¹⁰⁷

Перелічене вимагає оперативного реагування всіх причетних структур до формування трудового робітничого потенціалу, в першу чергу професійно-технічну освіту. Навчальні заклади професійної (професійно-технічної) освіти здійснювали спроби реагування на названі виклики застосуванням нових видів діяльності, нових форм та методів освітнього процесу. При цьому поширено практику: навчання дорослого населення; навчання міні та частковим кваліфікаціям; навчання за ваучерами; застосування дуального навчання; використання створеної мережі навчально-практичних центрів; використання мережі кваліфікаційних центрів.

Дніпропетровщина отримала певний позитивний результат від ефективного управління професійною (професійно-технічною) освітою. Так, до освіти дорослого населення було задіяно 60 % начальних закладів професійної освіти державної та комунальної форм власності. Долучились до цієї роботи навчальні структури, що не є

¹⁰⁷ НМЦ ПТО у Дніпропетровській області. (2024). *2023/2024 навчальний рік в профтехосвіті Дніпропетровщини: результати та перспективи*: інформаційно-аналітичний збірник. НМЦ ПТО у Дніпропетровській області.
<https://drive.google.com/file/d/1ihywzpDJbi8rptFRgdxzbiRQlwALomL1/view?pli=1>

підпорядкованими Міністерству освіти та науки України. Під навчальними структурами вважають виробничі підрозділи, на яких здійснюються навчання, перенавчання робітничих кадрів.¹⁰⁸

Навчання за оновленим переліком професій, за якими могли навчатись працездатні особи за ваучерами, значно поширилось. Характерно, що користувались можливостями закладів регіону представники інших областей.

Розгорталась робота закладами з навчання частковим кваліфікаціям за запитом конкретних підприємств, більшості із числа релокованих до області.

Поширилась практика використання мережі навчально-практичних центрів, яких налічується в області більше тридцяти. Продовжувалась робота застосування дуальної форми навчання. Дуальне навчання означає спільну реалізацію навчальних планів закладами освіти та підприємств. При цьому корисним був набутий в області досвід в ході реалізації міжнародного проєкту, що здійснювався протягом п'яти років Федерацією організацій роботодавців Дніпропетровщини спільно з німецькими колегами.

Протягом 2024 року в області акредитовано вісім центрів кваліфікації, які дають можливість громадянам підтверджувати свій професійний рівень. Зрозуміло, перелічені спроби мають бути значно більшими, масовішими та результативнішими.

Пояснень обмежених обсягів та результатів достатньо. Здійснених спроб багато, вони мають як національний так і цілком ментальний характер. У більшості випадків проголошені зміни, доповненнями до Законів України не мають нормативного супроводу. Прикладом може бути застосування навчання частковим кваліфікаціям з видачею сертифікату за підсумком атестації осіб в центрах кваліфікації. Не всі відділи кадрів підприємств визнають сертифікат як державний документ про рівень кваліфікації таким, що дає право прийому громадян на робочі місця. Значно стримуючим в застосуванні дуальної форми навчання є відсутність стимулювання підприємств – учасників процесу, можливості використання ними прибутків на зазначені цілі.

Досить багато є стримуючих причин з рівнем кваліфікації, який мають право надавати заклади професійної (професійно-технічної) освіти.

¹⁰⁸ НМЦ ПТО у Дніпропетровській області. (2024). *2023/2024 навчальний рік в профтехосвіті Дніпропетровщини: результати та перспективи*: інформаційно-аналітичний збірник. НМЦ ПТО у Дніпропетровській області.
<https://drive.google.com/file/d/1ihywzpdJbi8rptFRgdxzbiRQlwALomL1/view?pli=1>

Вирішенню багатьох проблем задоволення ринку праці в умовах воєнного стану сприяла участь в реалізації міжнародних проєктів, які фінансували багато видів витрат, пов'язаних з оперативним навчанням робітничих кадрів. Так, в області протягом 6 місяців реалізовувався проєкт SEQUA «Швидкий шлях до працевлаштування»,¹⁰⁹ який охопив шість закладів з навчання дорослих за короткостроковим терміном з восьми професій. Формувались навчальні плани та освітні програми для їх навчання навчальними закладами та роботодавцями. Претенденти на навчання, які були з числа дорослих та мали певний виробничий досвід, навчались за скороченим терміном із застосуванням вхідного контролю, винесенням окремих тем за межі навчальних годин. Досвід, набутий в проєкті, викладений у сформованому підсумковому збірнику, яким можуть скористатись інші навчальні заклади, навчальні структури, які бажають навчати дорослих.

При реалізації завдань оперативного реагування на запит ринку праці в умовах воєнного стану були внесені зміни, доповнення до законодавчих актів за останні два роки. Однак є такі, які проголосили зміни, але на практиці їх не реалізували. Прикладом є зміни до законодавчої бази, яка дає право на включення до регіонального замовлення навчання робітничим професіям за такими видами підготовки, як перенавчання, підвищення кваліфікації. Не набуло впровадження мережевої системи в професійній (професійно-технічній) освіті.

Важливою складовою модернізації системи підготовки кадрів є формування фахівців європейського рівня за новими формами діяльності навчальних закладів, організації освітнього процесу. Головні завдання цього напряму сформовані в Угоді України з Європейським Союзом у вигляді конкретних завдань, що передбачають:¹¹⁰ забезпечення визнання кваліфікацій Європейського Союзу відповідно Національної рамки кваліфікацій; гармонізації наявного в Україні Класифікатора професій з ISCO-08; формування політики щодо регульованих професій; упровадження мікрокваліфікацій як інструментарію навчання населення впродовж життя.

Мікрокваліфікація – це запис результатів навчання, які здобувач освіти отримав після короткострокових курсів. Отримана

¹⁰⁹ КЗ «ПТУ № 2» ДМР. (2024). Міжнародний проєкт – SEQUA «Швидкі навички до працевлаштування». <https://ptu2.dp.ua/uk/component/sppagebuilder/?view=page&id=126.html>

¹¹⁰ Інститут професійних кваліфікацій. (2024). Європейський рік навичок 2023–2024 завершився. Що далі? <https://ipq.org.ua/ua/news/846>

мікрокваліфікація визначає спроможність навченої особи виконувати окремі операції, зазначені в професійному стандарті.

З метою формування в організаторів та зацікавлених осіб з навчання кадрів знань про можливості професійної освіти Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області здійснюється системна робота з представниками кадрових служб підприємств, що входять до складу Федерації організацій роботодавців Дніпропетровщини. Однією із форм такої роботи є щоквартальні інформаційні дні, зміст яких передбачає проведення семінарів, консультацій. На зазначених заходах розкриваються результати реалізації міжнародних проектів, можливостей застосування оперативних дій з реагування на запити ринку праці. Особлива увага в період воєнного стану приділяється навчанню населення із числа внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб з особливими потребами.

Для формування інституції наставництва на підприємствах сформовано навчальний кейс, за яким пройшли навчання більше сотні працівників виробництва. Навчання наставників передбачає оволодіння знаннями законодавчої, нормативної бази професійної освіти, спроможності формування у здобувачів освіти затребуваних навичок.

Констатація про зроблене, проблемні питання мотивує поєднувати зусилля закладів професійної (професійно-технічної) освіти та роботодавців більш широко використовувати ресурси бізнесу.

Ситуація із задоволення ринку праці можливостями професійної (професійно-технічної) освіти мотивує учасників цього процесу на: безперервну освіту з акцентом на доросле населення; запровадження короткострокових курсів з опанування професій або часткових кваліфікацій дорослим населенням, внутрішньо переміщеними особами, жінками; можливість залучення інвестиційних ресурсів через проекти та гранти; обов'язковість професійного зростання педагогів, які навчають кадри в сучасних умовах організації освітнього процесу; розширення практики застосування дуальної форми навчання; формування компетентностей у навчених затребуваним сучасними технологіями 3–4 рівнів НРК; підтвердження, визнання професійного рівня громадянами з використанням центрів кваліфікації, екстернату, ваучерів; інформованості населення про професії, ресурси навчальних закладів. Реалізація переліченого буде запорукою зміцнення економіки, як головного чинника в обороноздатності країни.